

**LEIDERSCHAPS-
LESSEN UIT
DE BIJBEL**

Arjan Zantingh

LEIDERSCHAPS- LESSEN UIT DE BIJBEL

VAN ABIGAÏL TOT PETRUS,
VAN PRINCIPES TOT PRAKTIJK

 ark media

Leiderschapslessen uit de Bijbel
Van Abigaïl tot Petrus, van principes tot praktijk
Arjan Zantingh

ISBN 9789033803987

ISBN e-book 9789033803994

NUR 700

c-NUR 046

Ontwerp omslag: Peter Slager, Garage BNO

Opmaak binnenwerk: Buitenspel, Meppel

De bijbelteksten in deze uitgave zijn, tenzij anders vermeld,
ontleend aan de NBV21 © Nederlands-Vlaams Bijbelgenootschap 2021.

©2023 Ark Media, een onderdeel van
Jongbloed Christelijke Media – Leeuwarden

Alle rechten voorbehouden
jongbloedmedia.nl

Aanbevelingen

Leiderschap gaat altijd over mensen! En bijbels leiderschap gaat over hoe God gewone mensen ongewone dingen tot stand laat brengen door zijn principes toe te passen. In dit boek brengt Arjan zulke mensen dichterbij, en wordt leiderschap persoonlijker, alsof je in een spiegel kijkt. Dit is een inspirerend boek, dat uitnodigt tot diepere reflectie en leiderschap waarvan de wortels dieper groeien.

Ruben Flach, *directeur Stichting Opwekking en organisator Global Leadership Summit in Nederland*

Doe jezelf en de mensen aan wie je leidinggeeft een plezier, lees dit boek! Herontdek de tijdloze leiderschapsprincipes uit de Bijbel. Kijk naar je eigen leiderschap door de ogen van bijbelse leiders. En ga met nieuwe bijbelse inspiratie aan de slag op je werk en in de kerk!

Joël Aerts, *spreker en adviseur leiderschapsontwikkeling, auteur van 'Ontwikkel je leiderschap'*

Ik ben super blij met deze lessen. Ik durf nu met meer zekerheid uit te stappen en leiding te geven, daar waar God mij heeft geplaatst. Op een aantal plekken mag ik al de vruchten daarvan zien.

Henk, *deelnemer cursus Leiderschapslessen uit de Bijbel*

Voorwoord

DOOR JAN POOL

We leven in roerige tijden. Niet eerder hebben we te maken gehad met zulke omvangrijke maatschappelijke thema's; klimaat, energie, migratie, fysieke en mentale gezondheid, economie, vrede en welzijn. Allemaal mondiale thema's, die de landsgrenzen ver overschrijden. De uitdagingen waar we voor staan zijn gigantisch en de onzekerheid over hoe het verder moet, is groot.

Meer dan ooit hebben we behoefte aan goede leiders, die perspectief kunnen bieden. Veel problemen lijken echter juist te worden veroorzaakt door slecht functionerende leiders of leiders die misbruik maken van hun positie. In de politiek, in het bedrijfsleven, maar helaas ook in de kerk.

Autoriteit is een in potentie gevaarlijk bezit. Charles Colson, die van 1996 tot 1973 werkzaam was als adviseur van de president van de Verenigde Staten, kent uit persoonlijke ervaring de betoverende verlokking van macht. Hij zei: 'Macht is net als zout water; hoe meer je ervan drinkt, hoe dorstiger je wordt. De verleiding van de macht kan zelfs de meest vastberaden christen losmaken van de ware aard van christelijk leiderschap, namelijk dienst aan anderen. Als je op een voetstuk staat is het moeilijk de voeten van de mensen beneden je te wassen.'

Dit prachtige boek Leiderschapslessen uit de Bijbel staat vol kostbare sleutels die je zullen helpen om een goede, gezonde en dienende leider te worden. Arjan haalt die sleutels uit de Bijbel. Daarin staan tijdloze principes die onverminderd relevant zijn voor het leven van vandaag, ook op het gebied van leiderschap. Aan de hand van de levens van leiders uit de Bijbel behandelt Arjan vele thema's waarmee hedendaagse

leiders te maken krijgen. Hij deelt daarbij ook van zijn rijke persoonlijke ervaring op het gebied van leiderschap, onder andere als voorganger.

Ons leven is vaak hectisch. Daardoor nemen we nauwelijks tijd om te reflecteren. Dat betekent dat we weinig inzicht hebben in hoe het gaat - met onszelf of met wat we doen. We ontwikkelen geen zelfkennis, terwijl die zo belangrijk is om ons te ontwikkelen, ook als leider.

Elk hoofdstuk van dit boek eindigt met een aantal reflectievragen. Die helpen je om te onderzoeken wat er goed gaat en wat er nog verbeterd kan worden in je leiderschap. Je komt tot nieuwe inzichten, maakt andere keuzes en werkt op die manier aan je persoonlijke ontwikkeling. Mijn advies is dan ook: lees dit boek aandachtig en neem zeker ook de tijd om stil te staan bij de reflectievragen. Dan zal dit boek je doen groeien als leider!

Jan Pool

Spreker, schrijver en mentor

Inhoud

Inleiding – De Bijbel als bron voor gezond en krachtig leiderschap?	11
DEEL 1 – DE BASIS	17
1 De basis – Vertrouwelijke omgang met God	19
1.1 Daniël: Groeien in bovennatuurlijke wijsheid.....	21
1.2 Nehemia: Bidden vanuit een levensritme.....	26
1.3 Paulus: Je laten leiden door Gods Geest	30
2 Petrus – Zelfleiderschap	34
2.1 Je eigen ego overwinnen	36
2.2 Openstaan voor andere inzichten	45
2.3 Leiden vanuit je eigen unieke gaven en talenten	49
3 Mozes – Voeding	55
3.1 Zicht krijgen en houden op je roeping.....	57
3.2 Vertrouwen op raadgevers en mentoren	65
3.3 Wijs omgaan met kritiek	71
DEEL 2 – DE MISSIE	77
4 Nehemia – Visie	79
4.1 Ruimte geven aan wat je raakt.....	80
4.2 Van visie tot actie: wat, waarom en hoe?	85
4.3 Standvastig zijn als het moeilijk wordt.....	92

5 David – Route	99
5.1 Omgaan met positie en autoriteit	101
5.2 Weten wanneer je moet vechten, vluchten of niets doen	106
5.3 Je emoties reguleren	112
6 Daniël – Context	118
6.1 Stevig staan in een andere cultuur	120
6.2 Communiceren met wijsheid en respect	129
6.3 Verantwoordelijkheid nemen voor het geheel	135
DEEL 3 – DE MENSEN	141
7 Paulus – Team	143
7.1 Geloven in genade en vreugde	145
7.2 Bouwen aan je team	152
7.3 Strijden voor eenheid	162
8 Vrouwen – Offers	169
8.1 Abigaïl: Fouten van anderen herstellen	172
8.2 Debora: Ere wie ere toekomt	178
8.3 Ester: Bereid zijn de prijs te betalen	181
9 Jezus – Dienstbaarheid	189
9.1 Dienen in plaats van heersen	191
9.2 Losjes de regie houden	198
9.3 Anderen bekrachtigen in hun unieke bijdrage	203
Slotwoord	211
Noten	213

Inleiding

DE BIJBEL ALS BRON VOOR GEZOND EN KRACHTIG LEIDERSCHAP?

Waarom zouden we helemaal teruggaan naar de Bijbel als we genoeg hedendaagse relevante managementliteratuur hebben?

De sleutel zit hem in het woordje ‘hedendaagse’. Want wat nu relevant is, is dat over twintig jaar wellicht niet meer. Ik leer veel uit boeken die zich baseren op de laatste wetenschappelijke inzichten, maar ben tegelijkertijd op zoek naar tijdloze principes die de specifieke tijd waarin wij leven en leiding geven overstijgen.

En dan richt ik mijn focus automatisch op de Bijbel. In mijn lange reis van niet-gelovig naar gelovig en van bedrijfseconoom naar voorganger ben ik diep onder de indruk geraakt van de waarheid, de kracht en de relevantie van de Bijbel voor vandaag.

Maar geldt dat ook voor het thema leiderschap? Ik had die vraag niet eerder heel bewust gesteld, maar er in het verleden toch al een antwoord op gevonden. Het was de tijd dat ‘competentiegericht werken’ als nieuwste managementinzicht populair werd. En terecht, want het is zo waardevol om je te richten op iemands competenties en mensen te helpen om die te maximaliseren. En ergens in die tijd kwam de gedachte bij me op: huh, maar dit staat toch gewoon in de Bijbel?

En dat is een feit, de apostel Paulus schrijft daar in meerdere brieven over, bijvoorbeeld in Efeziërs 4, Romeinen 12 en 1 Korintiërs 12 en 14. ‘Gavengericht werken’ heet dat in bijbelse taal. Het is een voorbeeld van een tijdloos principe dat we in feite hebben ‘herontdekt’.

Geldt dat dan niet voor veel meer principes?

Ik besloot om op onderzoek uit te gaan. In mijn rol als voorganger bestuurde ik voor het maken van preken steeds opnieuw de Bijbel. Natuurlijk

heb je daarin regelmatig een vertaalslag te maken van (de cultuur van) toen naar nu. Maar steeds opnieuw reikt de Bijbel daardoorheen tijdloze principes aan die onverminderd relevant zijn voor het leven van vandaag. De Bijbel laat zien dat het toepassen van die tijdloze principes altijd zal leiden tot gezonde vruchten. Op alle levensgebieden, dus ook op het gebied van leiderschap.

Het belang van gezond leiderschap kan niet genoeg worden benadrukt. Het is hard nodig in een wereld waarin de gezonde dialoog steeds meer onder druk komt te staan en het oude vertrouwde niet altijd meer lijkt te werken. Een populaire definitie van leiderschap is dat leiderschap invloed is. In die zin is iedereen een leider. Maar hoe doe je dat goed, de invloed aanwenden die je hebt? Te veel leiders gaan onderuit door moreel falen, te veel mensen raken beschadigd. In de seculiere wereld én in de christelijke wereld. In 2004 verscheen het boekje *Macht en manipulatie. Toch niet onder christelijke leiders?*¹ Je zou willen dat zo'n

boek niet geschreven had hoeven worden, maar helaas was het noodzakelijk. En helaas is bijna twintig jaar later de noodzaak er nog steeds.

De reis die ik voor dit boek in de Bijbel heb gemaakt, toont aan dat het wel kan; gezond en inspirerend leiderschap dat verbindt, dat visionair is en dat teams sterker en met meer vreugde laat functioneren. Naast oog hebben voor het falen en de valkuilen is het net zo

Naast oog hebben voor het falen en de valkuilen is het net zo belangrijk om te (blijven) geloven in de schoonheid en de kracht van gezond leiderschap.

belangrijk om te (blijven) geloven in de schoonheid en de kracht van gezond leiderschap. Leiderschap dat mensen laat bloeien en teams en organisaties laat floreren. We kunnen niet zonder en dus is het zaak om daarin te blijven investeren.

Om leiders die zich verbonden weten aan onze kerk toe te rusten, had ik acht zondagavonden gepland met leiderschapslessen uit de Bijbel, in

het vertrouwen dat ik in de voorbereiding op die avonden daadwerkelijk op inspirerende tijdloze principes zou stuiten die de deelnemers (en mezelf, want als leider ben je nooit uitgeleerd) verder zouden helpen in hun leiderschapsontwikkeling. Wat bleek: de Bijbel staat vol met ongelofelijk waardevolle leiderschapslessen. Leiderschap kom je in elk bijbelboek tegen. En ja, de lessen zijn tijdloos en naadloos toe te passen in ons eigen leiderschap.

Steeds vaker ben ik mezelf bij een leiderschapsdilemma de vraag gaan stellen wat iemand als Paulus of Mozes zou doen in mijn situatie. Hun leiderschap was zeker niet feilloos, maar juist de realistische blik op wat er bij hen wel en niet goed ging, helpt me om te reflecteren op mijn eigen leiderschap. Zo wil ik de leiderschapsgave die God in mij heeft gelegd tot volle ontplooiing brengen. Ik hoop dat dat ook voor jou geldt, als jij een leider bent. Dat we de verantwoordelijkheid omarmen om die gave te ontwikkelen.

Hoe wordt het leiderschap in jou en mij gezond leiderschap? Dat heeft alles te maken met reflectie en met de wil om te leren. Zelfkennis en zelfreflectie zijn katalysatoren voor groei. Die kennis en reflectie kan goed worden gevoed door anderen. Zeker door de leiders uit de Bijbel die we in de komende hoofdstukken onder de loep gaan nemen.

Dit boek is bedoeld voor leiders die willen putten uit de Bijbel als inspiratiebron, of je nu leider bent in de kerk of in de maatschappij of beide. Een belangrijke bewustwording tijdens de leiderschapsavonden in de kerk was dat het zowel in de kerk als erbuiten draait om 'geestelijk leiderschap'. De associatie bij 'geestelijk leiderschap' is vaak dat dat te maken heeft met het leiderschap in de kerk of in christelijke organisaties. Daar waar het gaat om geestelijke zaken. Maar leiderschap in de kerk is als het goed is niet geestelijker dan leiderschap in de maatschappij! Het gaat erom dat je geloofsleven als bron dient in je leiderschap en dat jouw leiderschap gevoed wordt vanuit de vertrouwelijke omgang met God. Ook in een leidinggevende positie buiten de kerk.

'Er is een manier waarop de dingen werken' las ik eens. Dat geldt voor zaken als de zwaartekracht maar ook voor een onderwerp als geestelijk

leiderschap. De leiders in de hoofdstukken in dit boek gaven met vallen en opstaan invulling aan hun leiderschap fouten maken mag maar eindigden over het algemeen goed. In tegenstelling tot heel veel andere leiders in de Bijbel die volledig vastliepen in hun leiderschap en niet goed eindigden. De bijbelboeken 1 en 2 Koningen en 1 en 2 Kronieken staan er vol mee. Maar er zijn ook leiders die wel goed begonnen, die ogenschijnlijk leidinggaven vanuit verbinding met God, maar gaandeweg toch afgleden. Er was een directe link met de ontwikkeling van hun vertrouwelijke omgang met God. Want er is een manier waarop de dingen werken. En daarom begin ik daar dit boek mee.

OPBOUW VAN DIT BOEK

Dit boek is opgebouwd uit drie delen. De basis, de missie en de mensen. De hoofdstukken zijn prima los van elkaar te lezen, maar deze opbouw is er niet voor niets. In deel 1, over de basis, kijken we allereerst naar onszelf als leiders. Want daar begint gezond leiderschap. Hoe leiden we onszelf, welke voeding nemen we tot ons en welke rol speelt onze relatie met God daarin? De verhalen van onder andere Petrus, Mozes en Paulus zetten ons daarbij op het goede spoor.

In deel 2 focussen we op de missie, de wat 'hardere kant' van leiderschap, waar het gaat om zaken als visie en strategie. Nehemia, David en Daniël hebben ons ieder op hun eigen unieke manier veel te vertellen op dit gebied.

In deel 3 draait het om mensen, want leiderschap draait altijd om mensen. Hoe bouwt Paulus aan zijn teams, welke rol nemen de vrouwen in en wat is volgens Jezus de kern van leiderschap aan anderen?

HOE WORDT DE OPBRENGST VAN HET LEZEN VAN DIT BOEK MAXIMAAL?

Veel leiders die leiderschapsboeken lezen, zijn vooral geïnteresseerd in de concrete lessen, principes of tips die worden aangereikt. En die krijg je in dit boek voorgeschoteld. Maar de input vanuit het lezen van dit

boek zal zonder twijfel nog veel rijker worden als je zelf de bijbelgedeeltes over de hoofdpersonen leest. Wat valt jou zelf daarin op? Je kunt jouw ontdekkingen vervolgens naast die van mij leggen. Aan het begin van ieder hoofdstuk vind je daarom de bijbelboeken/bijbelgedeeltes die het meest relevant zijn vanuit leiderschapspectief.

In ieder hoofdstuk staat ook een aantal reflectievragen. Ik zal eerlijk zijn: ik heb bij het lezen van boeken meestal de neiging om die over te slaan omdat ik graag door wil naar het volgende hoofdstuk. Maar juist reflectie is dé belangrijkste link tussen nieuwe inzichten aan de ene kant en een daadwerkelijke verandering in de praktijk aan de andere kant. Anders denk je misschien snel 'goed punt', maar ga je daarna gewoon weer door. Dus doe jezelf een groot plezier en sta echt even stil bij de vragen aan het eind van ieder hoofdstuk. Maak vooral aantekeningen, dat maakt de reis waardevoller, voller van waarde.

DEEL 1
DE BASIS

1 De basis – Vertrouwelijke omgang met God

Vertrouwelijk gaat de HEERE om met wie Hem vrezen, Zijn verbond maakt Hij hun bekend. (Ps. 25:14, HSV)

J e moet onderweg soms even uitzoomen om het juiste perspectief te zien. In het onderzoeken van het leiderschap van de personen in dit boek begon ik steeds scherper te zien dat de basis onder hun leiderschap hun geestelijke leven is.

Of ze nu in een gelovige of in een seculiere omgeving leidinggaven, vertrouwelijke omgang met God is wat de hoofdpersonen gemeenschappelijk hebben. Er is een manier waarop dingen werken, noemde ik al in de inleiding. Elke christelijke leider mag vertrouwelijke omgang met God als belangrijkste voedingsbron voor zijn/haar leiderschap zien.

God spreekt tot Mozes zoals iemand met een vriend spreekt (zie Ex. 33:11). David laat in de psalmen zien dat alle emoties er mogen zijn in de omgang met God; dat spreekt van relatie (bijv. Ps. 22).

Daniël heeft te midden van een seculiere omgeving zijn dagelijkse, trouwe gebedsritme en God openbaart hem de betekenis van de dromen van koning Nebukadnessar.

Paulus laat zijn brieven aan gemeenten meestal beginnen met een gebed en hij is ook degene die oproept om te bidden zonder ophouden.

En zo kunnen we doorgaan. De relatie met God, vriendschap met God, vertrouwelijke omgang met God, zijn een bron voor de wijsheid en het leiderschap van onze hoofdpersonen.

In de Bijbel zien we daarin een ogenschijnlijke tegenstrijdigheid: **Vertrouwelijk gaat de HEERE om met wie Hem vrezen, Zijn verbond maakt Hij hun bekend.** (Ps. 25:14, HSV)

Vrezen heeft de connotatie van angst en dat creëert juist afstand. Ik zou niet graag vertrouwelijk omgaan met iemand voor wie ik angst heb. Maar het gaat hier veel meer om ontzag, zo wordt het af en toe ook vertaald.

*Of ze nu in een gelovige
of in een seculiere
omgeving leidinggaven,
vertrouwelijke omgang
met God is wat de
hoofdpersonen gemeen-
schappelijk hebben.*

De vreze des HEEREN is het beginsel van de kennis, dwazen verachten wijsheid en vermaning. (Spr. 1:7, HSV)

Het begin van alle kennis is ontzag voor de HEER; een dwaas veracht de wijsheid en weigert elk onderricht. (Spr. 1:7, NBV)

Vertrouwelijke omgang met God gaat samen met wijsheid/kennis als vrucht van ontzag voor God. Ontzag voor God om wie Hij werkelijk is. Dat heeft alles te maken met ons godsbeeld. Van daaruit mogen we de juiste verhouding tot Hem kennen en uitleven.

Mijn geloofsleven en mijn leiderschap laten zich voeden vanuit het feit dat God goed is. God is goed. **Proef en geniet de goedheid van de HEER, gelukkig de mens die bij Hem schuilt,** zegt David in Psalm 34:9.

En als Hij goed is, dan geloof ik van daaruit ook dat de principes die Hij aanreikt vanuit de Bijbel, het goede in mijn leven zullen uitwerken. Dat wil niet zeggen dat ik altijd zin heb om die principes toe te passen, maar ik geloof wel degelijk (soms dwars tegen mijn gevoel in) dat het toepassen ervan tot zegen in mijn leven leidt. Op elk levensgebied, en dus ook op het gebied van leiderschap.

Als ik wil groeien in mijn leiderschap, dan is het allereerst nodig dat ik groei in mijn vertrouwelijke omgang met God. Dan heb ik bij Hem te schuilen in de moeilijke momenten. Dan heb ik te vertrouwen dat Hij mij wijsheid wil geven als ik het tekortkom. Dan heb ik gebed als belangrijkste bron voor mijn leiderschap te zien.